

→ Ongevallen tijdens doe-het-zelven

Ongevals cijfers

Samenvatting

Doe-het-zelven (Dhz) leidt jaarlijks tot gemiddeld 130.000 letsels. Ruim de helft van de letsels wordt medisch behandeld. In 2013 vonden onder andere 16.000 behandelingen op een Spoedeisende Hulp (SEH) afdeling plaats. Eén op de negen klussers (11%) die op de SEH-afdeling werden behandeld, werd vervolgens opgenomen in het ziekenhuis. In 2012 overleden 34 personen aan de gevolgen van een ongeval tijdens doe-het-zelven.

Mannen lopen vaker letsel op dan vrouwen. Gedeeltelijk wordt dit verklaard doordat mannen meer klussen dan vrouwen, maar mannen blijken ook een groter risico te lopen dan vrouwen. Oudere klussers lopen relatief vaker ernstig letsel op. Bij veel ongevallen was gereedschap betrokken. Valongevallen leidden vaak tot ernstig letsel.

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013/ 1993-2013, VeiligheidNL; Krantenknipselregistratie 2009-2014, VeiligheidNL; Ongevallen en Bewegen in Nederland 2006-2013, VeiligheidNL; Statistiek niet natuurlijke dood 2012 / 1997-2012, Centraal Bureau voor de Statistiek; Letsellastmodel 2013, VeiligheidNL i.s.m. Erasmus Medisch Centrum; SPOT, Alles over tijd. Tijdsbestedingsonderzoek 2012 (2006, 2008, 2010). Amstelveen, 2013 (2009, 2010, 2011)

Aantal letsels door doe-het-zelven in 2013*

	Aantal
Overledenen**	34
Totaal aantal letsels***	130.000
<i>Medisch behandelde letsels***</i>	<i>81.000</i>
Huisarts/huisartsenpost***	52.000
Fysiotherapeut***	19.000
SEH-behandelingen	16.000
Specialist***	16.000
Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling	1.800

* Optellen van de aantallen leidt tot dubbeltelling

** 2012

*** Gemiddeld over periode 2006-2013

Jaarlijks 130.000 letsels door doe-het-zelven en 16.000 SEH-behandelingen

Op basis van gegevens verzameld via het enquêteonderzoek Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN) wordt geschat dat er jaarlijks gemiddeld 130.000 letsels ontstaan tijdens doe-het-zelven (dhz) (n=215). Voor ruim de helft van deze letsels is een medische behandeling nodig (60%, 81.000), het vaakst door de huisarts (64%, 52.000). In 2013 vonden 16.000 behandelingen (n=1.907) op een Spoedeisende Hulp (SEH)afdeling plaats in verband met letsel opgelopen tijdens doe-het-zelven. Dit komt overeen met ruim 300 SEH-behandelingen per week. De letsels die op een SEH-afdeling behandeld worden zijn vrijwel altijd acuut en redelijk ernstig.

Ongeveer één op de negen slachtoffers (11%, 1.800) werd na de behandeling op de SEH-afdeling opgenomen in het ziekenhuis (n=208).

In 2012 overleden 34 personen aan de gevolgen van een ongeval tijdens doe-het-zelven. Gegevens over 2013 zijn op dit moment niet beschikbaar.

Zagen op de 1e plaats bij de SEH-behandelingen

Kijken we naar afzonderlijke klussen binnen doe-het-zelven dan blijkt in 2013 zagen op eerste plaats te komen op basis van het aantal SEH-behandelingen:

1. Zagen	3. Schilderen	5. Slopen
2. Boren	4. Timmeren	6. Behangen

Het is niet mogelijk een uitspraak te doen over het (exacte) aantal SEH-behandelingen in verband met letsel opgelopen tijdens de diverse dhz-klussen aangezien in de databron LIS niet bij alle ongevallen geregistreerd staat met welke doe-het-zelf klus het slachtoffer bezig was op het moment van het ongeval.

Vooral mannen slachtoffer van ongeval

Mannen (74%) lopen drie keer zo vaak letsel op door doe-het-zelven als vrouwen (26%) (figuur 1a). Bij de SEH-behandelingen in verband met letsel opgelopen tijdens doe-het-zelven is de oververtegenwoordiging van mannen groter, namelijk 85 procent versus 15 procent vrouwen in 2013 (figuur 1 c). Het aandeel mannen neemt nog verder toe naarmate de letsels ernstiger worden: bij de ziekenhuisopnamen (na SEH-behandeling) was 90 procent man en bij de overledenen door een dhz-ongeval zelfs 94 procent (figuur 1d-e).

Uit het Tijdsbestedingsonderzoek van SPOT beschikken we over gegevens over de hoeveelheid tijd die mannen en vrouwen en klussers in diverse leeftijdsgroepen besteedden aan doe-het-zelven. Hieruit blijkt dat mannen 'slechts' tot anderhalf keer (2012) meer tijd doe-het-zelven dan vrouwen. Mannen hebben dus niet alleen meer ongevallen maar ze lopen ook een groter *risico* dan vrouwen (aantal ongevallen per tijdseenheid klussen). Het is niet bekend of dit komt doordat mannen minder veilig werken of doordat mannen meer gevaarlijke klussen doen dan vrouwen.

Toename aantal letsels t/m 65 jaar, relatief veel ziekenhuisopnamen en doden boven de 65 jaar

Het aantal letsels door doe-het-zelven neemt toe met het toenemen van de leeftijd tot ruwweg 65 jaar. De grootste groep slachtoffers is in de leeftijd van 50 tot en met 65 jaar (41%). Een derde van de doe-het-

zelve die letsel oploopt valt in de leeftijdsgroep 35 tot en met 49 jaar (34%) (figuur 1a).

De genoemde toename van letsels met de leeftijd geldt ook als er gekeken wordt naar de SEH-behandelingen en de ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling (figuur c-d).

Onder de slachtoffers die op de SEH-afdeling moeten worden behandeld, zijn ook de leeftijdsgroepen 35 t/m 49 jaar en 50 t/m 65 jaar het grootst, maar vaker dan bij slachtoffers van letsel in totaal, gaat het ook om jongvolwassenen (20-34 jaar) en 65-plussers. Een gedetailleerde onderverdeling laat zien dat in de groep 45-49 jaar het aantal SEH-behandelingen in verband met letsel door een ongeval tijdens doe-het-zelven het grootst is (zie bijlage tabel 1).

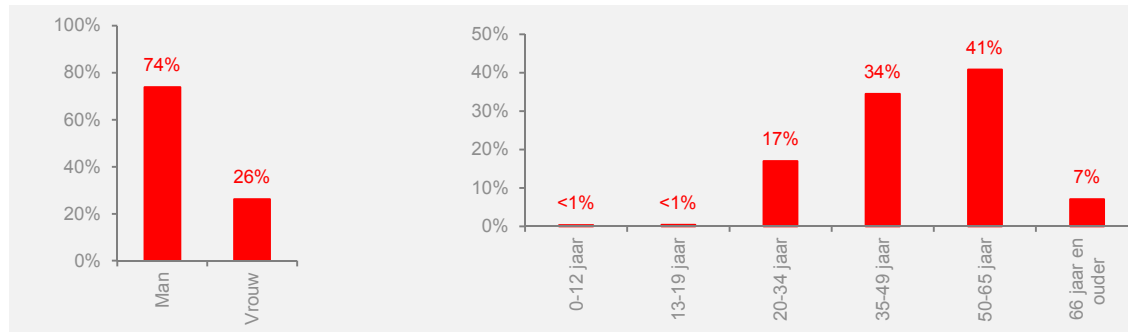
Bij de ziekenhuisopnamen maar met name bij de overledenen, valt het relatief hoge aandeel 65-plussers op. In het algemeen kan dus gezegd worden dat het aandeel ouderen onder de slachtoffers toeneemt met het toenemen van de gemiddelde ernst van het letsel

In figuur 1b is te zien dat de tijd besteed aan doe-het-zelven eveneens toeneemt tot de leeftijd van 65 jaar. Zetten we de tijdsbesteding aan klussen af tegen het aantal letsels en het aantal SEH-behandelingen, dan zijn er aanwijzingen dat de *kans* op letsel het grootst is bij de klussers in de leeftijdsgroep 35-49 jaar en de kans op letsel waarvoor een SEH-behandeling nodig is bij klussers in de leeftijd 20-34 jaar en 35-49 jaar. Ook hier is niet aan te geven waar de verschillen door veroorzaakt worden.

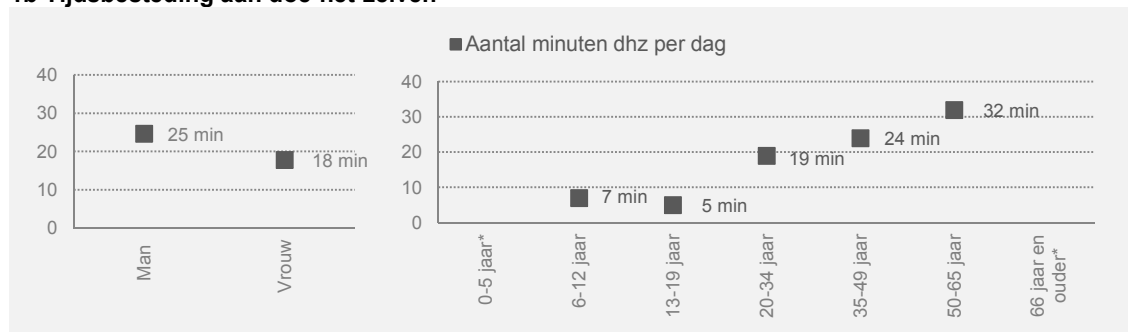

Figuur 1 Ongevallen tijdens doe-het-zelven en tijdsbesteding doe-het-zelven, naar geslacht en leeftijd

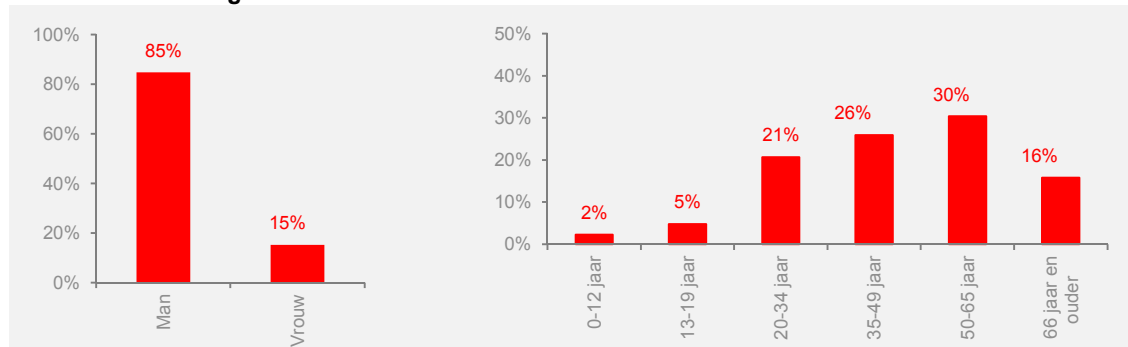
1a Letsels

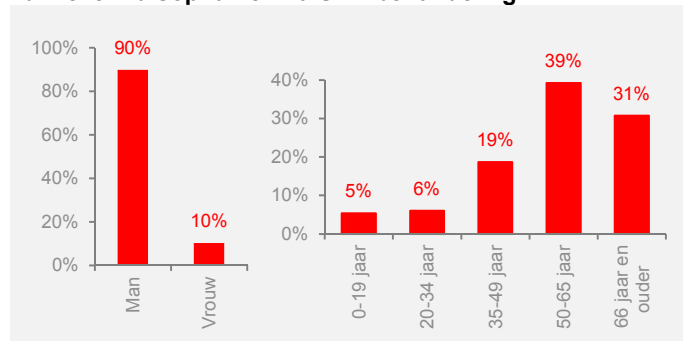
1b Tijdsbesteding aan doe-het-zelven*

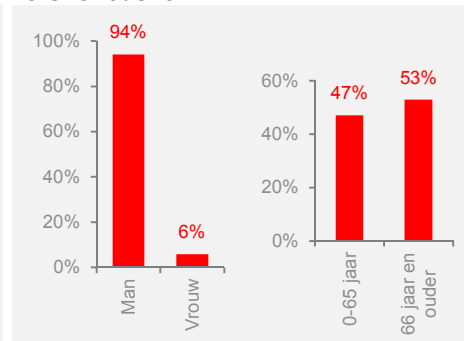
1c SEH-behandelingen

1d Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling

1e Overledenen

Bron: Ongevallen in Nederland 2006-2013, VeiligheidNL; Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL; Tijdsbestedingsonderzoek 2012. SPOT

*Doe-het-zelven, klussen, verhuizen; geen gegevens beschikbaar voor 0-5 jaar en 66 jaar en ouder

Snij-ongevallen komen veel voor, valongevallen vaak ernstig

Door doe-het-zelvers worden te zwaar tillen (22%) en het maken van, een verkeerde beweging (15%) het vaakst als oorzaak van letsel genoemd. Op de SEH-afdeling is het beeld anders.

Bijna twee op de vijf klussers die in 2013 behandeld werden op een SEH-afdeling na een ongeval tijdens doe-het-zelven had letsel door een snij-ongeval (37%). De slachtoffers hadden ongeveer even vaak snij-ongevallen met aangedreven gereedschap (14%; bijv. een cirkelzaag of een haakse slijper) als met handgereedschap (13%; bijv. een mes of een zaag) (tabel 1; bijlage tabel 2). Ruim één vijfde van slachtoffers had letsel door een val (22%), vaak een val van een ladder of trap maar ook bijvoorbeeld een val van het dak.

Snij-ongevallen komen dus veel voor maar ze leiden relatief niet vaak tot ernstig letsel waarvoor het slachtoffer na de behandeling op de SEH-afdeling moet worden opgenomen in het ziekenhuis, in 2013 acht procent (tabel 1). Valongevallen daarentegen komen minder vaak voor maar een kwart van de slachtoffers moet na een val worden opgenomen in het ziekenhuis, een aanwijzing dat deze doe-het-zelvers relatief vaak ernstig letsel hadden opgelopen. In totaal werd in 2013 elf procent van de klussers die

op de SEH-afdeling werden behandeld opgenomen in het ziekenhuis.

In meer dan tachtig procent van de dodelijke dhz-ongevallen in 2012 was sprake van een val. In de bijlage in tabel 3 zijn ter illustratie diverse krantenberichten opgenomen over dodelijke ongevallen tijdens doe-het-zelven.

Tabel 1 Ongevallen tijdens doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen en ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling, naar meest voorkomende scenario's

	Aantal	%	% opname
Totaal doe-het-zelven	16.000	100	11
Snijden aan object	6.000	37	8
aan aangedreven gereedschap	2.300	14	13
aan handgereedschap	2.100	13	6
Val	3.600	22	26
van trap of ladder	1.800	11	28
van hoogte, val uit, van	840	5	33
Geraakt door bewegend object	3.400	21	5
door handgereedschap	540	3	3
Vreemd lichaam	880	5	3
Vreemd lichaam in oog	550	3	2
Beknelling	850	5	4

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

Even vaak aangedreven als handgereedschap betrokken bij dhz-ongeval

Als we (los van de al beschreven ongevalsscenario's) kijken naar producten betrokken bij de ongevallen, blijkt het logischerwijze vaak te gaan om gereedschap. Gebruik van hand- en aangedreven gereedschap blijken even vaak tot SEH-behandelingen te leiden, in 2013 beide 3.100 SEH-behandelingen (tabel 2). Zaagmachines en dan met name de cirkelzaag (1.100) staan bovenaan, gevolgd

Tabel 2 Letsels door doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen betrokken gereedschap

	Aantal	%
<u>Aangedreven gereedschap</u>	<u>3.100</u>	<u>20</u>
Zaagmachines	1.400	9
<i>Cirkelzaag</i>	1.100	7
Haakse slijper	610	4
Boormachine	520	3
<u>Handgereedschap (incl. messen).</u>	<u>3.100</u>	<u>19</u>
Hobbymes	890	6
Zaag	650	4
Hamer	510	3
Bijl	240	1
Schroevendraaier	170	1

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

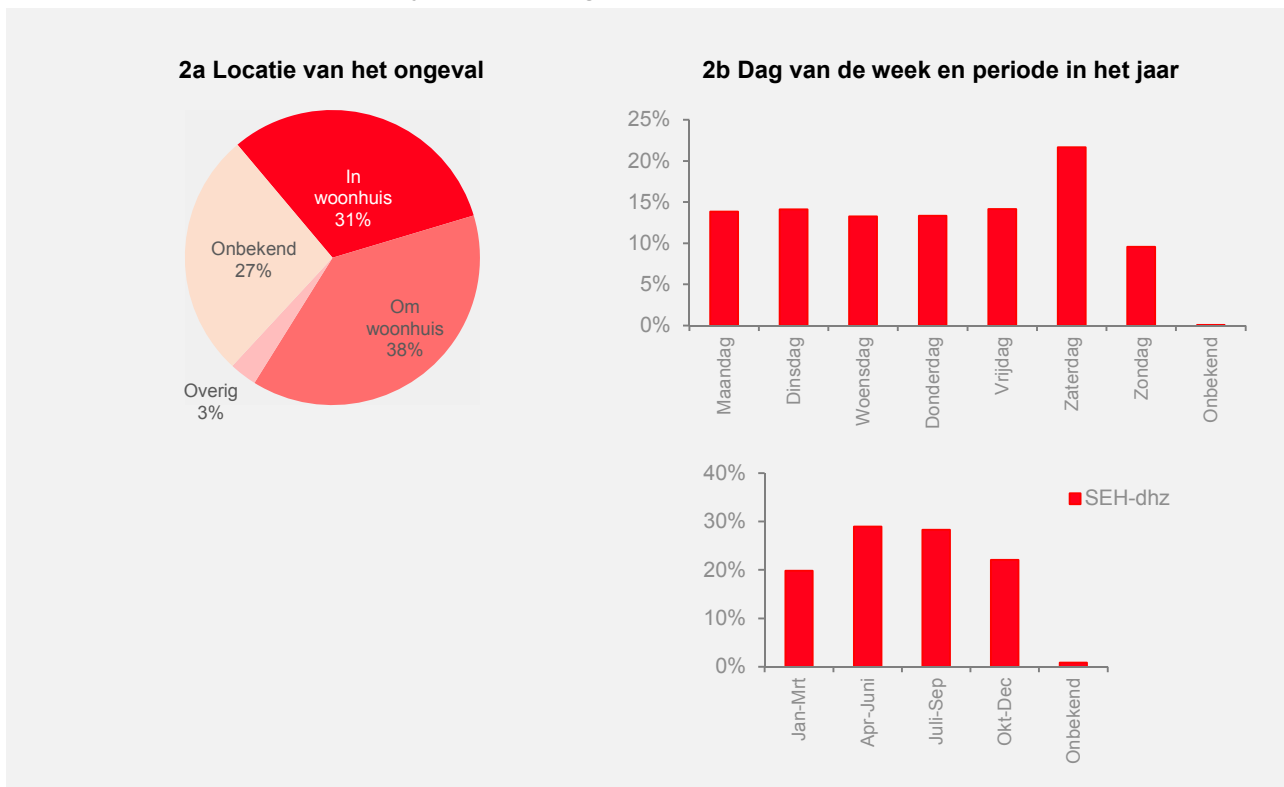
Dhz-ongevallen iets vaker buitenshuis dan binnen

Zover bekend vinden de ongevallen tijdens doe-het-zelven die leiden tot letsel dat behandeld moet worden op een SEH-afdeling vaker buiten de woning plaats dan in de woning. In 2013 ging het om 38% respectievelijk 31% (figuur 2). Dit geldt ook voor de ongevallen die via de SEH-afdeling leidden tot een ziekenhuisopname, dus de wat ernstigere ongevallen. Die vonden (voor zover bekend) in de helft van de gevallen om huis plaats (50%).

Veel dhz-ongevallen in het weekend

Veel ongevallen tijdens doe-het-zelven vinden op zaterdag plaats. In 2013 vond ruim één op de vijf dhz-ongevallen met letsel dat op een SEH-afdeling behandeld moest worden plaats op zaterdag (22%) (figuur 2b). Wat betreft de tijd van het jaar bleken in het tweede en derde kwartaal de meeste ongevallen plaats te vinden.

Figuur 2 Ongevallen tijdens doe-het-zelven: SEH-behandelingen naar locatie van het ongeval, dag van de week en periode van jaar van het ongeval

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

Handen en vingers risicogebieden

Klussers kwamen in 2013 in bijna twee op de drie gevallen naar de SEH-afdeling met letsel aan de bovenste extremiteiten (63%) en dan vooral letsel aan hand of vingers (51%) (tabel 3; bijlage tabel 5). Een vijfde van klussers had letsel aan de onderste extremiteiten (18%), met name aan voet of tenen (10%), en één op de negen klussers had hoofdletsel (11%). Open wonden kwamen het meeste voor (40%) gevolgd door fracturen (23%) en oppervlakkige letsels (20%).

Combinatie van letsellocatie en type letsel laat zien dat in 2013 bijna één op drie letsels bij klussers behandeld op een SEH-afdeling, een open wond aan hand of vinger was (29%).

Ziekenhuisopnamen vonden eveneens het vaakst plaats voor open wonden aan hand of vinger. Dit is niet het gevolg van het feit dat de open wonden aan hand en vingers vaak ernstige letsels zijn, maar wel omdat dergelijke letsels veel voorkomen en ze zo nu en dan ernstig zijn.

Op de tweede en derde plaats volgden fracturen aan wervelkolom/ ruggenmergletsel en spier-/peesletsel aan hand of vinger (bijlage tabel 5).

De verschillen in locatie en typen letsels weerspiegelen de verschillen die er zijn gevonden in de ongevalsscenario's. Zo leiden bijvoorbeeld snij-ongevallen, de grootste groep bij doe het zelve als totaal, tot andere letsels dan valongevallen.

Tabel 3 Ongevallen tijdens doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen naar letsel*

	Aantal	%
<u>Letsellocatie</u>		
1. Hand/vingers	8.100	51
2. Hoofd	1.800	11
3. Voet/tenen	1.600	10
<u>Letseltype</u>		
1. Open wond	6.400	40
2. Fractuur	3.700	23
3. Oppervlakkig letsel	3.200	20
<u>Combinatie locatie-type</u>		
1. Open wond hand/vinger	4.700	29
2. Fractuur hand/vinger	1.400	9
3. Oppervlakkig letsel/kneuzing hand/vinger	1.100	7
4. Fractuur voet/teen	740	5
5. Letsel oogbol	690	4

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

Halvering aantal SEH-behandelingen na dhz-ongevallen, aantal opnamen gestegen

Het aantal *SEH-behandelingen* in verband met letsel door doe-het-zelven is de afgelopen 20 jaar ruwweg gehalveerd van 30.000 begin jaren negentig tot 16.000 SEH-behandelingen in 2013 (figuur 3a). Opvallend is de grote daling van het aantal SEH-behandeling in 2013 ten opzichte van 2012. Nader onderzoek geeft aanwijzingen dat een combinatie van tenminste een drietal factoren van invloed is geweest op de daling. Het gaat hierbij om de volgende factoren: 1. sterke stijging van het eigen risico met betrekking tot de zorgkosten in 2013 (bezoek aan SEH-afdeling gaat ten kosten van het eigen risico), 2. poortwachtersfunctie van de huisartsenpost en 3. een daadwerkelijke daling van het aantal letsels/ongevallen in 2013. In welke mate de afzonderlijke factoren hebben bijgedragen aan de daling is niet aan te geven.

Het aantal *ziekenhuisopnamen* na SEH-behandeling heeft zich in grote lijnen ongunstig ontwikkeld alhoewel het aantal ziekenhuisopnamen in 2013 niet

gestegen is ten opzichte van 2012 (figuur 3b). De stijgende lijn vanaf de eeuwwisseling geeft aanwijzingen dat het aantal ernstige ongevallen is toegenomen.

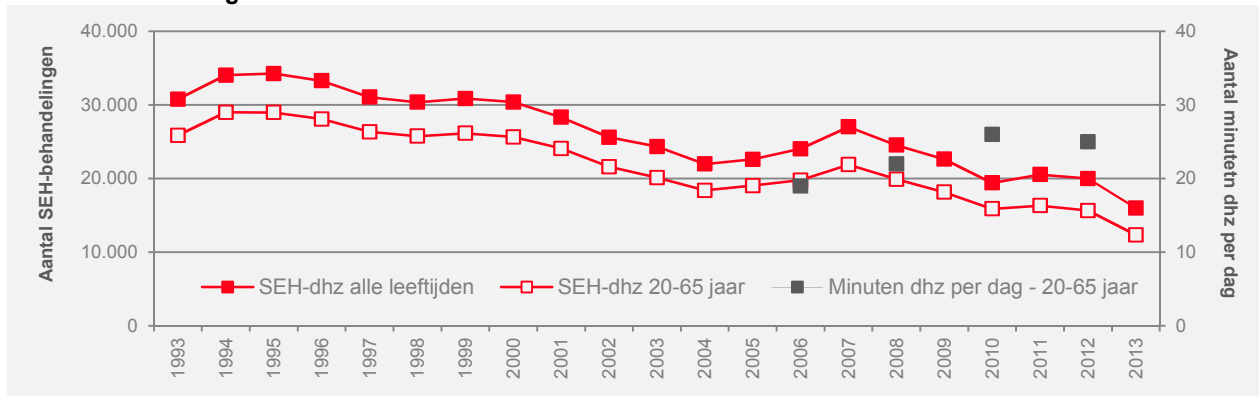
Na een stijging van het aantal *dodelijke ongevallen* tijdens doe-het-zelven van circa 20 rond de eeuwwisseling tot 49 in 2007, is er de laatste jaren ruwweg sprake van een daling (figuur 3c). In 2012 overleden 34 personen aan de gevolgen van een ongeval tijdens doe-het-zelven, stijging ten opzichte van 2011. De tijd zal moeten leren of dit een eenmalige stijging is, of het begin van stijgende trend.

Vanuit het Tijdsbestedingsonderzoek van Spot (2006-2012) weten we dat het aantal minuten dat personen van 20 tot en met 65 jaar per dag aan doe-het-zelven besteden van 19 minuten per dag in 2006 is toegenomen tot 26 minuten per dag in 2010 en 25 minuten in 2012 (figuur 3a-b). Zetten we dat af tegen het aantal SEH-behandelingen bij deze leeftijdsgroep (20 t/m 65 jaar), dan ziet de ontwikkeling in de periode 2006-2010 er nog gunstiger uit met minder SEH-behandelingen bij meer klussen.

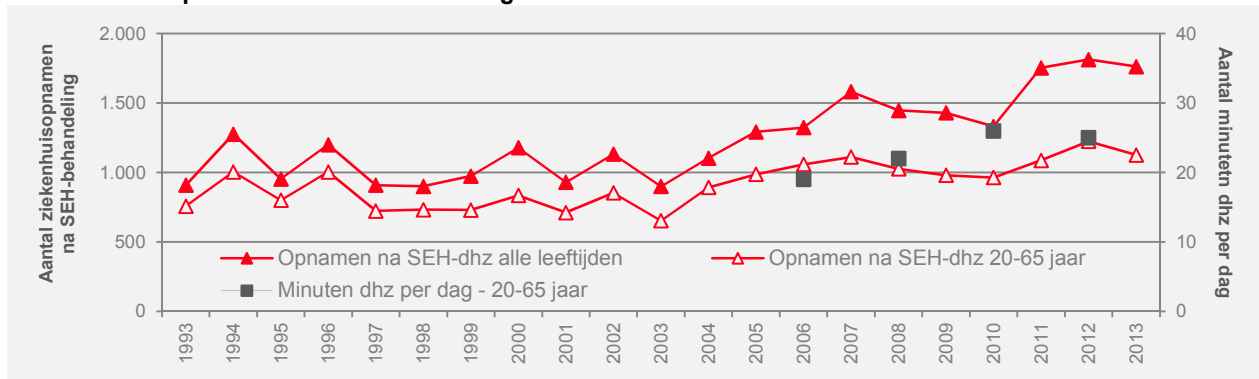

Figuur 3 Ongevallen tijdens doe-het-zelven en tijdsbesteding doe-het-zelven; SEH-behandelingen, ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling en overledenen

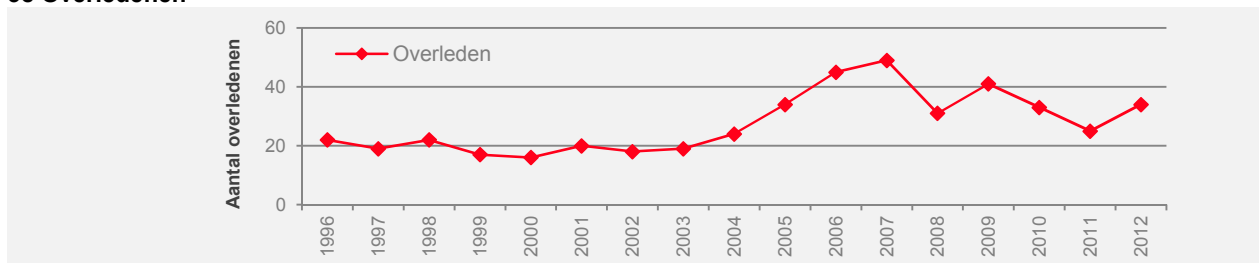
3a SEH-behandelingen

3b Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling

3c Overledenen

Bron: Letsel Informatie Systeem 1993-2013, VeiligheidNL; SPOT, Alles over tijd. Tijdsbestedingsonderzoek 2012 (2006, 2008, 2010). Amstelveen, 2013 (2009, 2010, 2011); Statistiek niet-natuurlijke dood 1996-2013 (microbestand), Centraal Bureau voor de Statistiek

Pech en onvoorzichtigheid vaak als oorzaak ongeval genoemd

In het Continu LIS Vervolgonderzoek (CLVO) is aan slachtoffers met letsel door een ongeval die behandeld zijn op een SEH-afdeling van een LIS-ziekenhuis, gevraagd aan te geven welke factoren naar hun mening een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van het ongeval. Hierbij zijn vier categorieën factoren bevraagd (bijlage tabel 6). Onder slachtoffers van een ongeval tijdens doe-het-zelven worden gedragsfactoren (74%) het vaakst genoemd gevolgd door productfactoren (51%). In de bijlage in tabel 6 is te zien dat gedragsfactoren ook bij privé- en arbeidsongevallen in het algemeen, veruit bovenaan staan. Ten opzichte privé-ongevallen in het algemeen (27%) worden bij ongevallen tijdens doe-het-zelven productfactoren (51%) vaak genoemd. Het percentage doe-het-zelf-ongevallen waarbij een productfactor als oorzakelijk factor wordt gezien, is vergelijkbaar met dat percentage bij arbeidsongevallen (49%).

Binnen de gedragsfactoren zijn 'pech' (51%) en onvoorzichtigheid (46%) veruit de meest genoemde factoren. Pech is een gedragsfactor die ook bij andere typen ongevallen bovenaan staat. De meest genoemde productfactor is het omvallen of wegglijden van een product (20%).

Een nadere analyse van de ongevallen waarbij de drie meest genoemde gedrags- en productfactoren een rol speelden, geeft aanwijzingen dat volgens de slachtoffers productfactoren vooral een rol spelen bij ongevallen met aangedreven gereedschap en dat gedragsfactoren vooral een rol spelen bij ongevallen met handgereedschap maar ook vaak bij ongevallen met aangedreven gereedschap.

Dit geeft aan dat in de preventie van ongevallen met aangedreven gereedschap zowel aandacht moet worden besteed aan gedrags- als aan productfactoren (hoe werk ik (veilig) met het gereedschap).

Maatschappelijke kosten van dhz-ongevallen

De directe medische kosten van letsels door doe-het-zelven die behandeld zijn op een SEH-afdeling of als gevolg waarvan een ziekenhuisopname heeft plaatsgevonden, bedroegen in 2013 gemiddeld € 1.700, in totaal € 29 miljoen. Deze gemiddelde kosten liepen op met het toenemen van de leeftijd en valongevallen waren gemiddeld duurder dan letsels door contact met een object, zoals snij-ongevallen.. Hogere gemiddelde kosten zijn een indicatie voor ernstiger letsel. Ouderen liepen dus ernstigere letsels op dan jongeren en vallen leidde tot ernstigere letsels dan contact met een object.

Letsels door doe-het-zelven waren gemiddeld twee keer zo goedkoop als privé-ongevallen in het algemeen die gemiddeld € 3.300 per slachtoffer bedroegen.

De kosten van arbeidsverzuim bedroegen gemiddeld € 7.600 per slachtoffer (15-64 jaar, verzuim tot een jaar) wat uitkomt op een totaal van € 40 miljoen in 2013. Ook hier geldt dat de kosten ruwweg toenamen met het toenemen van de leeftijd en dat letsels door valongevallen gemiddeld tot hogere verzuimkosten leidden dan letsels door contact met een object.

Expositiegegevens

Aan het Tijdbestedingsonderzoek 2012 van SPOT deden 3.698 respondenten mee in de leeftijd van 6 tot en met 65 jaar. Aan hen is gevraagd om gedurende twee dagen een dagboekje bij te houden waarin zij per tijdvak van vijf minuten bijhielden wat zij op dat moment aan het doen waren. Per tijdvak konden maximaal zes activiteiten tegelijkertijd worden ingevuld. In totaal kon men kiezen uit 113 verschillende activiteiten. Eén van die activiteiten is 'klussen in en om huis'. Het veldwerk vond plaats in de maand maart 2012.

De steekproef is opgebouwd uit een online deel via het internetpanel en een telefonisch deel. Daarnaast is een aparte kindersteekproef getrokken van kinderen van 6-12 jaar. Deze zijn via de ouders en geheel via internet benaderd. Na weging is het resultaat representatief voor de Nederlandse bevolking van 6-65 jaar.

Het onderzoek is eerder uitgevoerd in 2006, 2008, 2010. Zie voor meer informatie www.spot.nl. De resultaten van 2012 wat betreft 'klussen in en om het huis' zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4 Tijd besteed aan klussen in en om huis in 2012 in aantal minuten per dag naar leeftijd, geslacht en dag van de week

	Aantal minuten		Aantal minuten
6-65 jaar	21	20-65 jaar	25
6-12 jaar	7	Man	29
13-19 jaar	5	Vrouw	21
20-34 jaar	19		
35-49 jaar	24	Ma/vr	21
50-65 jaar	32	Zaterdag	52
		Zondag	21

Bron: Tijdbestedingsonderzoek 2012, SPOT

Toelichting bronnen letselgegevens

Bij het samenstellen van deze factsheet is gebruik gemaakt van verschillende gegevensbronnen, die hieronder kort beschreven zijn. Meer informatie over deze bronnen is te vinden op de website veiligheid.nl.

Het enquêteonderzoek Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN) is een continue enquête, waarbij jaarlijks 11.000 Nederlanders worden ondervraagd over letsel en blessures, sportdeelname en bewegen. In OBiN worden zowel medisch behandelde als niet medisch behandelde letsels geregistreerd en zowel acute als geleidelijk ontstane letsels. Het aantal geregistreerde letsels door doe-het-zelven is relatief klein, zodoende kan met deze gegevens slechts een grof beeld van de problematiek geschetst worden en betreffen de cijfers een gemiddelde over de periode 2006-2013 (tenzij anders aangegeven). Een uitsplitsing naar type klus is niet mogelijk.

Het Letsel Informatie Systeem (LIS) geeft informatie over letsels die op de Spoedeisende Hulp-afdeling (SEH) behandeld worden. Daarnaast geeft het systeem informatie over letsels waarvoor een klusser direct na presentatie op de SEH-afdeling in het ziekenhuis opgenomen wordt. LIS wordt uitgevoerd in een representatieve steekproef van ongeveer een tiende van de ziekenhuizen in Nederland. LIS

registreert alleen acute en redelijk ernstige letsels. Omdat het aantal geregistreerde letsels in LIS groot is, kan hiermee een gedetailleerd beeld gegeven worden van de problematiek. De gegevens afkomstig uit LIS betreffen 2013 tenzij anders is aangegeven. Helaas geeft de toedrachtsbeschrijving in LIS van de ongevallen tijdens doe-het-zelven niet in alle gevallen informatie over de specifieke klus waarmee het slachtoffer bezig was. Er kunnen dus geen exacte aantallen per type klus gegeven worden zodat het resultaat wat betreft de onderverdeling naar type klus, met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moet worden.

Het Continu LIS Vervolgonderzoek (CLVO) was een continue uitgevoerd vragenlijstonderzoek onder slachtoffers die op een Spoedeisende Hulpafdeling (SEH) van een ziekenhuis zijn behandeld voor letsel als gevolg van een prive-, verkeers- of arbeidsongeval, sportdeelname of geweld. Het onderzoek werd uitgevoerd door VeiligheidNL vanaf juni 2002. Met behulp van het CLVO werd onder andere nadere informatie verzameld over de aard en toedracht van een ongeval en van het daarbij ontstane letsel in de periode 2004-2009 (recentere gegevens zijn niet beschikbaar). De slachtoffers zijn willekeurig geselecteerd uit het Letsel Informatie Systeem (LIS) van VeiligheidNL.

Voor informatie over ziekenhuisopnamen is geen informatie beschikbaar uit de reguliere gegevensbron voor ziekenhuisopnamen, de Landelijke Basisregistratie Ziekenhuiszorg. Voor ziekenhuisopnamen is daarom gebruik gemaakt van informatie uit LIS, ofwel ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling.

De kwantitatieve informatie over dodelijke ongevallen tijdens doe-het-zelven zijn afkomstig uit de Statistiek niet-natuurlijke dood (NND) 2012 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (ingezetenen). Gegevens over 2013 zijn op dit moment niet beschikbaar. Een

onderscheid naar type klus kan niet gemaakt worden met de gegevens beschikbaar in de Statistiek NND.

In de Krantenknipselregistratie van VeiligheidNL worden alle berichten over privé-, sport- en arbeidsongevallen geregistreerd die in landelijke en regionale dagbladen zijn verschenen (vanaf jan 2010 alleen dodelijke ongevallen). De ongevallen waarover berichten in kranten verschijnen, zijn in het algemeen ernstige ongevallen. De Krantenknipselregistratie vormt geen basis om kwantitatieve uitspraken te doen over ongevallen, maar geeft wel veel achtergrondinformatie over de ongevallen die geregistreerd worden.

Meer cijfers

VeiligheidNL beschikt over veel meer cijfers over letsels en ongevallen. Per onderwerp of doelgroep staan de belangrijkste ongevals cijfers beschreven in factsheets zoals deze. U kunt de factsheets gratis

downloaden op www.veiligheid.nl. Heeft u interesse in bepaalde cijfers of een specifieke analyse? VeiligheidNL levert u deze graag. Ga hiervoor naar www.veiligheid.nl/onderzoek/cijfers-aanvragen

Bij de samenstelling van deze publicatie is de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht genomen. VeiligheidNL aanvaardt echter geen verantwoordelijkheid voor eventuele, in deze uitgave voorkomende, onjuistheden of onvolkomenheden.

Overname van tekst of gedeelten van tekst is toegestaan, mits met de juiste bronvermelding. Indien tekst gebruikt wordt voor commerciële doelstellingen dient altijd vooraf schriftelijke toestemming verkregen te zijn.

VOOR TIPS OVER VEILIG KLUSSEN

Zie: klussen.veiligheid.nl

Tabellen

Tabel 1 Letsels door doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen, naar leeftijd en geslacht*

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-14 jaar	460	3			490	3
15-19 jaar	580	4			640	4
20-24 jaar	860	6	280	12	1.100	7
25-29 jaar	880	6	200	8	1.100	7
30-34 jaar	900	7	200	8	1.100	7
35-39 jaar	890	7	200	8	1.100	7
40-44 jaar	1.200	9	220	9	1.400	9
45-49 jaar	1.400	10	250	10	1.600	10
50-54 jaar	1.200	9	220	9	1.500	9
55-59 jaar	1.200	9	250	10	1.500	9
60-64 jaar	1.400	10	150	6	1.500	10
65-69 jaar	1.100	8	130	6	1.300	8
70-74 jaar	690	5	120	5	800	5
75-79 jaar	400	3			490	3
80 jaar en ouder	290	2			330	2
Totaal	14.000	100	2.400	100	16.000	100
%		85		15		100

Bron: Letsel Informatie Systeem 2011, VeiligheidNL

*Lege cel: aantal te klein voor betrouwbare schatting

Tabel 2 Letsels door doe-het-zelven in 2013: Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling, naar leeftijd en geslacht*

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-34 jaar	190	12			200	11
35-44 jaar	190	12			200	11
45-54 jaar	260	17			320	18
55-64 jaar	440	28			470	27
65-74 jaar	270	17			320	18
75 jaar en ouder	220	14			260	15
Totaal	1.600	100	180	100	1.800	100
%		90		10		100

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

*Lege cel: aantal te klein voor betrouwbare schatting

Tabel 2 Ongevallen tijdens doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen en ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling naar meest voorkomende ongevalsscenario's*

SEH-behandelingen			Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling	
	Aantal	%	Aantal	%
Val	3.600	22	Val	930 53
<i>Val van trap of ladder</i>	1.800	11	<i>Val van trap of ladder</i>	490 28
van ladder	990	6	van ladder	330 19
van vaste trap	420	3	<i>Val van hoogte, val uit, van</i>	280 16
van huishoudtrapje	300	2	<i>Val, overig</i>	170 10
<i>Val van hoogte, val uit, van</i>	840	5		
van zitmeubel	160	1	Contact met object	690 39
van dak, balkon, balustrade	150	<1	<i>Snijden aan object</i>	470 26
van steiger	110	<1	aan aangedreven gereedschap	290 16
<i>Struikelen</i>	230	1	aan cirkelzaag	200 11
<i>Zwikken</i>	190	1	aan handgereedschap	130 7
<i>Val, niet gespecificeerd</i>	190	1	<i>Geraakt door bewegend object</i>	180 10
<i>Val, overig</i>	390	2	<i>Contact met object, overig</i>	
Contact met object	11.000	67	Overige scenario's	140 8
<i>Snijden aan object</i>	6.000	37		
aan aangedreven gereedschap	2.300	14		
aan cirkelzaag	990	6		
aan haakse slijper	500	3		
aan boor	300	2		
aan overige zaagmachines	220	1		
aan kettingzaag	100	<1		
aan handgereedschap	2.100	13		
aan hobbymes	880	5		
aan zaag	610	4		
aan schroevendraaier	140	<1		
aan glas	200	1		
aan mes	190	1		
aan metaal	160	<1		
aan tegel	150	<1		
<i>Geraakt door bewegend object</i>	3.400	21		
door handgereedschap	540	3		
door hamer	420	3		
door meubilair	440	3		
door kast	190	1		
door tafel	120	<1		
door tegel, steen, beton	340	2		
door aangedreven gereedschap	310	2		
door boor	170	1		
door hout	310	2		
door houten balk	120	<1		
door houten plank	110	<1		
door metaal	300	2		
door metalen balk, buis, stang	130	<1		
door onderdeel van motorvoertuig	210	1		
<i>Beknelling</i>	850	5		
tussen (onderdeel van) motorvoertuig	130	<1		
<i>Stoten tegen stilstaand object</i>	420	3		
<i>Contact met object, overig</i>				

Overige scenario's	1.700	10		
<i>Vreemd lichaam</i>	880	5		
vreemd lichaam in oog	550	3		
metaalsplinter	210	1		
vreemd lichaam in huid	280	2		
houtsplinter	100	<1		
<i>Acute fysieke belasting</i>	340	2		
<i>Verbranding</i>	150	<1		
<i>Overig</i>	300	2		
Totaal	16.000	100	Totaal	1.800 100

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

*Lege cel: aantal te klein voor betrouwbare schatting

Tabel 3 Dodelijke ongevallen tijdens doe-het-zelven: Enkele krantenberichten

2009	Een 75-jarige man is bij werkzaamheden op het dak van zijn woning onwel geworden en in de schoorsteen gevallen. De man is ter plaatse overleden. Vermoedelijk heeft het ongeval maandagavond al plaatsgehad. Een familielid vond de man gisteren.
2009	Op een jachtwerf is zaterdagmorgen een 45-jarige man omgekomen, nadat hij verpletterd werd onder zijn eigen schip. Het slachtoffer was aan het werk aan zijn acht meter lange stalen kruiser, die op bokken op de wal stond voor onderhoud. De boot raakte onverhoeds uit balans en viel zijwaarts op de man. Vermoedelijk is de voorste bok gaan schuiven in het grind.
2009	Een 63-jarige man is gisteren overleden nadat hij dinsdag van het dak van een huis was gevallen. Het slachtoffer hielp mee een woning leeg te halen toen hij viel. Een getuige alarmeerde de hulpdiensten. De man werd in kritieke toestand naar een ziekenhuis gebracht.
2009	Een 41-jarige vrouw is dinsdagavond overleden, nadat zij thuis een elektrische schok had gekregen. Dat gebeurde toen zij in de kruipruimte bezig was met haar verwarming. Ze wilde een houtkachel aansluiten op een verwarmingssysteem. Op dat moment stond de hoofdschakelaar van de elektriciteitsvoorziening uit. Toen ze dacht dat ze alles op orde had, gaf ze een seintje dat 'de stroom er weer op kon'. De situatie bleek toch niet veilig te zijn en ze kreeg een grote elektrische schok. De vrouw werd gereanimeerd en naar het ziekenhuis gebracht. Daar overleed zij.
2010	Een 85-jarige man is gisteren verdronken bij zijn schip dat in een boothuis lag. De politie vond na een melding zijn levenloze lichaam in het water vlakbij zijn boot. Op de loopplank stond een omgevallen pot verf. De man is vermoedelijk onwel geworden tijdens het schilderen van zijn schip.
2010	Een man is zaterdagmiddag door het dak van zijn serre gevallen en aan de gevolgen van de val overleden. De 77-jarige man was met een ladder op het plastic dak van de serre geklommen. Vermoedelijk wilde hij een reparatie uitvoeren. Het dak bestond uit plastic golfplaten. Het slachtoffer zakte door het dak en liep door de val een ernstige hoofdwond op. De man is aan de gevolgen overleden.
2010	Een 60-jarige man is op maandag 11 oktober overleden na een ongeval in zijn woning. De man was aan het klussen, terwijl de stroom hoogstwaarschijnlijk niet afgesloten was. Rond 13.20 uur werden de hulpdiensten gewaarschuwd dat de man geëlectrocuteerd was. De bewoner werd gereanimeerd maar is uiteindelijk overleden.
2010	Een 54-jarige man is zondagavond aan zijn verwondingen bezweken na een noodlottig ongeval in een garagebox. Dit heeft de politie maandag bekendgemaakt. De man was bezig met kluswerkzaamheden aan zijn auto. Hij lag daarbij onder zijn opgekrakt voertuig. Door onbekende oorzaak schoot de krik los en belandde de auto op het slachtoffer.
2010	Een 69-jarige man is zaterdagmorgen dood gevonden naast zijn sleepboot in een haven. De schipper dreef op zijn buik in het water toen hij naast zijn historische scheepje werd gevonden. Vermoedelijk heeft de man, die bezig was met de restauratie van zijn schip, een misstap gemaakt. Hij klom altijd via het anker op de voorplecht zijn boot op.
2010	Een 46-jarige man is zaterdagmiddag overleden toen hij van een ladder viel. De man werkte met zijn vader aan een dakkapel toen hij viel. Het slachtoffer liep door de val ernstig hoofdletsel op, waaraan hij vrijwel direct is overleden.
2010	De 64-jarige man die vrijdag na een val van een steiger overleed is vermoedelijk gevallen nadat hij onwel was geworden. Het slachtoffer voerde werkzaamheden uit op het dak van zijn eigen huis en is van vier meter hoogte gevallen. De te hulp geschoten hulpdiensten, waaronder de medici van een traumahelikopter, hebben tevergeefs geprobeerd om de man te reanimeren.
2010	Een 70-jarige man is maandagavond verdronken in een haventje. Het slachtoffer was in het begin van de avond in het water gevallen bij het klussen op zijn boot. Hij werd gevonden door zijn zoon. De brandweer kon de man niet meer reanimeren en hij overleed ter plaatse.
2010	Een 51-jarige man is zaterdagavond overleden toen hij zijn auto aan het repareren was. De man was in zijn garage aan het werk onder zijn eigen auto en had die voor de werkzaamheden opgekrakt. De krik, die vermoedelijk niet vergrendeld was, moet zijn ingezakt. De auto kwam op het hoofd van de man terecht, die ter plekke overleed. Familieleden troffen de man rond kwart voor tien 's avonds aan onder zijn auto en hebben tevergeefs geprobeerd de man te reanimeren.
2011	Een 60-jarige man is overleden na de val van een dak. Dat meldde de politie donderdag. De man was woensdagmiddag bezig met werkzaamheden op het dak van zijn stal. Na de val is hij zwaargewond naar het ziekenhuis vervoerd. Daar is hij uiteindelijk bezweken aan zijn verwondingen.
2011	Een man die afgelopen zaterdag bedolven raakte onder het zand van de kuil die hij aan het graven was, is maandagmiddag in het ziekenhuis overleden. Dat maakte de politie bekend. De man groef een diepe kuil achter zijn woning en verstevigde de zijkant met een damwandprofiel. Dat begaf het, waarop de zijkanten instortten en de man onder het zand terechtkwam. Hij werd gereanimeerd en naar het ziekenhuis gebracht. Daar overleed hij twee dagen later.
2011	Een 59-jarige man is vrijdagmiddag bij een ongeluk tijdens werkzaamheden aan zijn auto overleden. De man lag onder de auto toen zijn vrouw hem even na 18:00 uur aantrof in de garage bij hun woning. Nadat de man er onderuit was mocht medische hulp niet meer baten. Hij overleed ter plekke aan zijn verwondingen. De auto was voor de werkzaamheden omhoog gekrakt. Toen het slachtoffer onder zijn auto bezig was is de auto naar beneden gezakt.

- 2011 Zaterdagmiddag is een 64-jarige man overleden nadat hij op zijn eigen terrein in een gat was gevallen. Het slachtoffer was rond 16.30 uur met een shovel bezig een greppel uit te graven en raakte door nog onbekende oorzaak bedolven in het gat. Hij werd vastgezogen in de modder. Het kostte de hulpverleners de nodige moeite om de man uit de greppel te bevrijden. Reanimatie mocht echter niet meer baten. De man overleed ter plekke.
- 2011 Bij een woning is maandagavond een 23-jarige man om het leven gekomen. De man was bezig met reparatiewerkzaamheden aan zijn auto. Hierbij was het voertuig op een krik geplaatst. Terwijl de man onder de auto lag is het voertuig waarschijnlijk van de krik gegleden en op de man terecht gekomen. De man overleed ter plaatse aan de gevolgen van zijn verwondingen.
- 2012 De man die vrijdag gewond raakte bij een explosie, is overleden. Hij was met een slijpmachine aan het werk bij zijn woning. Waarschijnlijk ontplofte er een benzinetank door de vonken van een slijpmachine. Hierdoor vatte de man vlam. Hij is met de traumahelicopter naar het ziekenhuis vervoerd, maar overleed diezelfde avond in het ziekenhuis.
- 2012 Een man is dinsdagavond in het ziekenhuis overleden nadat hij eerder op de dag van een ladder was gevallen. De man viel van ongeveer vier meter hoogte toen hij zijn huis aan het schilderen was, meldt het Eindhovens Dagblad. De ladder stond op het afdak boven de voordeur. De man werd met spoed overgebracht naar het ziekenhuis. Daar bezweek hij aan zijn verwondingen.
- 2012 Een 67-jarige man is maandagmiddag om het leven gekomen door een val van een ladder. De man was zijn huis aan het schilderen en is door nog onbekende oorzaak gevallen. De politie gaat uit van een noodlottig ongeval.
- 2012 De vrouw die zaterdag tijdens het klussen van de derde verdieping van haar woning viel, is diezelfde dag overleden. De vrouw struikelde zaterdag rond 15.00 uur en viel zo'n negen meter van haar eigen woning naar beneden en kwam in de binnentuin terecht. Het slachtoffer werd met spoed naar het ziekenhuis overgebracht. Ze is kort daarna overleden.
- 2013 In Hoek is vanavond een 67-jarige man overleden nadat hij door het dak van een boerenschuur was gevallen. De man was eigenaar van de schuur waarop hij werkte. Hij viel van een hoogte van vijf meter naar beneden. De politie onderzoekt de toedracht.
- 2013 Een 69-jarige man is zondagmiddag overleden ten gevolge van een val uit een boom. De man was op een ladder bezig de boom te snoeien en is door nog onbekende oorzaak ten val gekomen. Hij viel zo'n acht meter naar beneden. De inzet van twee ambulances, twee politie eenheden en de traumahelicopter mocht niet meer baten. De man is ter plekke aan zijn verwondingen overleden.
- 2013 Een man is vrijdagavond om het leven gekomen na een val van een ladder. Hulpdiensten probeerden de man te reanimeren, maar dat mocht niet meer baten. De man hielp zijn zoon met het verbouwen van zijn huis.
- 2013 Een 84-jarige man is donderdagavond dood gevonden in een vijver bij zijn woning. De man ging met een bootje de vijver op om de fontein schoon te maken, aldus een politiewoordvoerder. Hij was een vriend van de bewoonster van het pand. De politie gaat uit van een noodlottig ongeval. Omstreeks 23.00 uur haalden de hulpdiensten hem uit het water. De man bleek te zijn overleden.
- 2013 Zaterdagmiddag omstreeks 13.30 uur is een 52-jarige man door een noodlottig ongeval om het leven gekomen. Hij was in een wijk, op een parkeerplaats aan het sleutelen onder een auto, toen deze van de krik afschoot en op hem terecht kwam. Nadat de brandweer de man uit zijn benarde positie had bevrijd werd door de hulpdiensten meteen gestart met reanimatie. Ook de traumaheli werd ingezet. Helaas heeft alle hulp niet mogen baten. Omdat de man niet uit de wijk kwam en ook niet aan zijn eigen auto aan het sleutelen was, heeft het enkele uren geduurd alvorens de identiteit van de man bekend kon worden gemaakt.
- 2013 Een man is dinsdagmiddag overleden aan de gevolgen van de val van een ladder. Dat gebeurde bij een woning. De man was samen met een andere man een luifel bij een woning aan het ophangen. Door nog onbekende oorzaak viel hij van de ladder en kwam hard op de grond terecht. Er kwamen twee ambulances ter plaatse evenals een traumahelicopter. De man is ondank alle inspanning van de hulpdiensten ter plaatse.
- 2014 Een onfortuinlijk ongeluk in het Noord-Hollandse Vijfhuizen. Een man is daar vanochtend overleden toen hij in een loods aan zijn auto aan het klussen was. De auto, waar de man onder lag, stond op een krik. Deze schoot los, waarna de man bekneld kwam te zitten onder het voertuig. De toegesnelde hulpdiensten konden de man niet meer redden. Hij overleed ter plekke aan zijn verwondingen.
- 2014 Een 74-jarige man is vrijdag om het leven gekomen nadat hij van het dak was gevallen. Hij maakte een val van ruim tien meter hoogte, meldt de politie. Het slachtoffer was bezig met het monteren van zonnepanelen op een pand toen het misging. Hij stapte door een plastic golfplaat en kon zich niet meer vastgrijpen. Hulp mocht niet meer baten.
- 2014 Een 73-jarige is overleden na een ongeluk met een cirkelzaag. De man was in de ochtend houten fruitkistjes aan het zagen op een zaagtafel. In die kistjes zitten metalen nietjes die de planken bijeen houden. "Vermoedelijk is een metaaldeel in de cirkelzaag gehaakt en er met kracht uitgeslagen", aldus de politie. Het metalen deel kwam diep in de borst van het slachtoffer terecht. De man is nog overgebracht naar het universiteitsziekenhuis in Gent, maar 'medische hulp mocht niet meer baten'.
- 2014 Donderdagochtend om acht uur is er bij een woonboot een man overleden na een ongeval. Er werden twee ambulances, brandweer en een traumahelicopter opgeroepen. Volgens de politie is de man in een put vol water gevallen toen hij probeerde de waterleiding te repareren. Hulpdiensten hebben getracht het slachtoffer te reanimeren, maar dat mocht niet meer baten.

Bron: Krantenknipselregistratie 2009-2014, VeiligheidNL

Tabel 5 Ongevallen tijdens doe-het-zelven in 2013: SEH-behandelingen en ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling naar meest voorkomende letsels*

SEH-behandelingen			Ziekenhuisopnamen na SEH-behandeling		
	Aantal	%		Aantal	%
Hoofd/hals/nek	1.800	11	Hoofd/hals/nek	300	17
letsel oogbol	690	4			
open wond hoofd	510	3	Romp/wervelkolom	340	19
licht hersenletsel	170	1	fractuur wervelkolom/ruggenmergletsel	160	9
oppervlakkig letsel/kneuzing hoofd	160	<1			
ernstig schedel/hersenletsel	110	<1	Schouder/arm/hand	640	36
			Hand/vingers	510	29
Romp/wervelkolom	910	6	open wond hand/vinger	200	11
oppervlakkig letsel/kneuzing romp	310	2	spier-/peesletsel hand/vinger	130	7
fractuur wervelkolom/ruggenmergletsel	260	2			
fractuur thorax/rib	140	<1	Heup/been/voet	420	24
			Heup/bovenbeen	190	11
Schouder/arm/hand	10.000	63	heupfractuur	100	6
<i>Hand/vingers</i>	<i>8.100</i>	<i>51</i>			
open wond hand/vinger	4.700	29	Overig		
fractuur hand/vinger	1.400	9			
oppervlakkig letsel/kneuzing hand/vinger	1.100	7			
spier-/peesletsel hand/vinger	350	2			
<i>Bovenarm/elleboog/onderarm</i>	<i>790</i>	<i>5</i>			
open wond arm	340	2			
oppervlakkig letsel/kneuzing arm	150	<1			
fractuur elleboog	110	<1			
<i>Pols</i>	<i>750</i>	<i>5</i>			
polsfractuur	390	2			
open wond pols	190	1			
oppervlakkig letsel/kneuzing pols	110	<1			
<i>Schouder/sleutelbeen/ac-gewricht</i>	<i>390</i>	<i>2</i>			
luxatie schouder/ac-gewricht	140	<1			
Heup/been/voet	2.900	18			
<i>Voet/tenen</i>	<i>1.600</i>	<i>10</i>			
fractuur voet/teen	740	5			
oppervlakkig letsel/kneuzing voet/tenen	540	3			
open wond voet/tenen	240	2			
<i>Heup/bovenbeen</i>	<i>420</i>	<i>3</i>			
heupfractuur	120	<1			
open wond heup/bovenbeen	120	<1			
<i>Enkel</i>	<i>360</i>	<i>2</i>			
enkelfractuur	180	1			
enkeldistorsie	110	<1			
<i>Onderbeen</i>	<i>270</i>	<i>2</i>			
open wond onderbeen	190	1			
<i>Knie</i>	<i>250</i>	<i>2</i>			
Overig	310	2			
Totaal	16.000	100	Totaal	1.800	100

Bron: Letsel Informatie Systeem 2013, VeiligheidNL

*Lege cel aantal te klein voor betrouwbare schatting

Tabel 6 Letsels door doe-het-zelven: SEH-behandelingen naar meest genoemde oorzakelijke factoren

Doe-het-zelven			
<i>(n=308)</i>	%		%
Gedragsfactoren	74		
Ik had pech	51	<u>Privé-ongevallen</u>	
Ik deed onvoorzichtig	46	Gedragsfactoren	69
Ik lette niet op	26	Productfactoren	27
Productfactoren	51	Omgevingsfactoren	36
Voorwerp/product viel om of gleed weg	20	Lichamelijke factoren	37
Bewegende onderdelen	17		
Voorwerp/product deed iets anders dan verwacht	17	<u>Arbeidsongevallen</u>	
Omgevingsfactoren	26	Gedragsfactoren	77
Obstakels/oneffenheden	9	Productfactoren	49
Drukke	9	Omgevingsfactoren	37
Gladheid	7	Lichamelijke factoren	32
Lichamelijke factoren	24		
Ik was moe	13		

Bron: Continu LIS Vervolgonderzoek 2004-2009, VeiligheidNL